

Landskap: Småland Upptecknat av: J. J. Göth
 Härad: Uppvidinge Adress: Braås
 Socken: Sjösås, Drev, Hornaryd Berättat av: Egna uppteckningar
 Uppteckningsår: 1937 Född år 1869 i Sjösås

Uppteckningen rör frågelista No.HC. 7

och rör sig om tiden som jag minns och de gillan som hållets sedan 1870 talet. om det på något ställe rör sig om längre tid tillbaka gör jag särskild anmärkning och angiver sagesmännen. .

Enskiftet skedde ju i den här bygden på 1830-1850 talet, fast en hel del byar haft en del gemensamma ägor sedan dess. Dessutom har en del gillan hållets och hållas ännu, enligt gammal tradition och på senare tid har en del gamla plägseder återupptagets. Fast de sker under andra förhållande och trots allvarliga försök, inte kunna göras på samma sätt, eller omfattas med samma intresse som förr. Största orsaken till det, är att supsedan ändrat former och att mat finnes i de flesta hem, dagligen, samt att de flesta människor har lite kläder så att de kan uppträda i sällskap när som helst. samt ännu en sak, vid gillan, sker nu inte rangeringen efter förmögenheten.

4913

I/
Åldermansgille. Detta gäller byarna Karryd I. $\frac{1}{2}$ hemman, samt Heda storegård om I. hemman. I Karryd var då åtta bönder och i Heda storegård fyra. Karryd hade Grenadier och Heda Husar. Till år 1855 hade de båda byarna Ålderman gemensamt och båda byarna kallades till sammanträden vargskall, skogseld och bystämmor och gillen, genom att Åldermannen blåste olika låtar i byahornet, från Messommarsbacken i Karryd, eller Husarbacken i Stora Heda. Efter den tiden hade de inga verdsliga göromål tillsammans, men Läsemöten = Husförhören, hålles fortfarande alternerande i de båda byarna, efter i mantal satt jord. I de båda byarna väljes ej längre ålderman, eller hålles några Åldermansgillen. De enda gemensamma gillen som hålles i den gamla roten, är gillet som hålles vid det gemensamma läsemötet, = husförhöret. Gille och kalas, ha samma betydelse, somliga av de gamla säger, läsemötagille och somliga läsemötakalas. Det första läsemötakals jag var på, var år 1874 i oktober, och att jag fick vara med då, berodde på att min Mor var kalaskock i gården. Till själva husförhöret, skulle alla som kunde läsa, eller som var lässkyldiga, infinna sig. Men efter husförhöret = läsemötet, skulle endast självägande bönder och deras hustrur stanna kvar. Dessutom prest och klockare, deras skjutsbonde, Stora heda husar och hans hustru. Karryds grenadier och hans hustru, samt "kockans" familj. Torpare

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

2/ . 4913
barn och tjänstefolk, gick under en gemensam benämning, "Ströroten"
och när förhöret var slut, måste de gå hem, men innan de gick, blev de
fågnade. Det hade burets ut ett bord på gården och på det bordet stod
det stora trästänkor och tennstop med hembryggt, starkt maltöl, eller
enbärsöl och vid bordet stod en son, eller dräng, i gården, eller ro-
tens knekt och hælde upp bränvin i stora åttakantiga bränvinsglas,
som gick under namnet bötter=byttor. Där fick så många som ville dri-
cka sig otörstiga och de som ville ha, fick bränvin. Dessutom var det
utburna stora "Loaressel"=säll, och i dem låg matportioner bestående
av en "fjäring" bröd=en fjärdedels kaka och på den låg det smör, ost
och "isterbänn"=ett stycke av en fet korv, samt ett stycke pannkaka.
En sådan portion fick varenda en, men det hände att en fattig torpare-
mora fick en till vart barn hon hade därhemma. Gästerna som skulle bli
kvar, bjödos nu till bordet och fast varenda en viste precis var de
skulle sitta, var det ett fasligt arbete för värdfolket att få dem
till bordet. Presten gick ju till sin plats, på midten av det främre
långbordet och efter honom följde klockaren och satte sig vid pres-
tens venstra sida, värst var det att få fram den förnämsta bondmo-
ran, bland släktingarna och lika svårt var det att få fram den för-
nämsta av byns moror, sedan slakten satt sig, men ju längre det gick

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

3/ 4913
ju lättare var det att få fram folket till bordet. Det blev ju de fattigaste och hungrigaste som kom att sitta vid hästskobordets nedre ända, vid dörren. Därför kom jag att sitta brevid yngsta sonen i gården, vid nedre ändan på bordet. Bordet var täckt med vita linnedukar, den finaste konstvävnad där presten satt och vanlig grov lakansväv nederst. På samma sätt var det med servisen. Fina tallrikar, gamla silverskedar, gafflar och knivar med ebenholtzskäft och silverringar, silverbägare och blankskurade tennstop. skinande malmljusstakar och blanka ljussaxar, när silvret tog slut tog hornskedarna vid och vid nedändan på bordet fanns trätallrikar och träskeder och liaknivar och fingrarna fick tjänstgöra som gafflar. Om det fanns två bönder i byn som var lika rika och ändå kunde vara goda vänner, då lånade de varandra sina fina serviser och dukade lika fint på hela bordet. Men det skulle aldrig fallet en fattig bonde in att låna servis av en rik, för då kunde det hända att den rike, midt under måltiden, när brännvinet började verka, kunde kläcka ur sig. {Då va råjnt faen du Jonas va mett selver si bra ut på dett bor. {Rätterna som fanns då, var fisk kött, fläsk och all slags korv. Bruna bönor, kål och sockerärter. Av fisken ansågs ålen för bäst och förnämast, men gädda och braxen togs också för godt. Men det ansågs inte fint, eller rikt att bjuda på den

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

4/ 4913
fisk som var lättast åtkomlig. Den måste köpas på annat håll. Likaså
var det med potatisen. Det skulle aldrig fallit någon bondmora in att
bjuda på potatis, eller ens vanliga gula ärtor vid ett kalas. Till fis-
ken, togs supen och den sköljdes ned med det starka hembrygda malt-
ölet och för de som inte tyckte om det, fanns det sött enbärsöl i and-
ra stänkor. Faten länsades raskt på mat och vandrade mellan köket och
bordet och när ätandet var kommet i gång, var ingen nödbedd. Det var
oerhörda massor av mat som gick åt och det sades att det fanns de
som utnyttjat talesättet. {Innan en går på kalas, ska en svälta i tri-
dygn, å sen ska en äta så en inte blir sulten på fira. {I minst två tim-
mar satt man vid bordet, men den mesta tiden pratades bort, fast nog
fanns det gubbar som knäpte upp både skinnvästen och byxlinningen.
Det var inte enbart skoj med gästerna, när Joan i Sjöabro sade. {Knäpp
upp västana gubba, så inte messingsknapparna slår ut fönsterruterna,
för di ä dyrare än maten. {Det söps inte mycket, så länge prästen var
kvar, men sedan han rest och gubbarna samlats uppe på nattståvan, tog
ett friare liv vid och det togs småsupar och konjakstutingar och kaf-
fekaskar till efterätt och rökades långpipor. Det ansågs inte för van-
hederligt att låna hela byns pipor, men om inte tobaken var god så
hände det att värden fick höra något i den här lydelsen. {Lätt bli å

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

b/ stoppa soper i mina piper, dä ä di inte köpta te. För vidare utredning
av huru läsemötagillen gick till, hänvisar jag till ett läsemöte i
Måketorp, Åsheda socken, 1849. Skildrat på sidan 113 och följande, av
byns gamle knekt, Lantz. Samt Husförhöret i Stora Heda, där jag var
med som femåring, skildrat på sid. 10 och följande, av mig själv i min
bok. I Bondehem och Backstugor. Läsemöten-Husförhören, höllos i oktob.
Skyragille-Skördegille. I min hemby, Karryd, firades alltid Skyragille
så länge den gamla byordningen fanns kvar och då ansågs det alltid
att Åldermannen var skyldig att låta byns ungdom roa sig i storstu-
gan en lördagskväll, innan tröskningen började. Det har jag skildrat
i min bok, Bössor och Metkrokar och andra Födkrokari historien, Dans.
i Storstugan, sid 23. och följande.

Slåtragillet, gick i Karryd av stapeln på Messomarsbacken, med ett
stort kalas, där kvinfolken bjöd på mat och manfolken bjöd på brännvin
och lade spelpengar. De var ju under den varma årstiden med de ljusa
nätterna i Juli. Det gillet var endast för Karryds by, fast de ibland
fick besök av gjutare och hammarsmeder från Klafre och fick natten
förstörd. Det gick i regel så med alla gillen som brännvinet var med
och till slut odlades Messomarsbacken och det blev inte någon som
upplät varken storstugor eller logar, till några gillen". - Utom de

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

6. nämnda gillena, gjorde varenda bonde ett litet gille för sitt husfolk och de som var legda, både när de "to haern" = slutade att slå och berga hö och likaså när de "nekat in" = bergat grödan. Men det var bara mat och någon sup och prat och rök, men aldrig dans. Brytegille. Alla som odlade lin, gjorde ett gille när "höern"-linet skulle brytas. Det kunde vara bara en bonde som fylde "Bastan", ensam, men det kunde vara en bonde och hans torpare som "ellade på höern" ihop och då bröt de, tillsammans, och lade ihop till kalaset som i regel bestod av sovel och M bröd och morotspankaka och kaffe med bondkringlor. Det roligaste brytegillet hade byns pigor. Varenda tjänsteflicka skulle ju ha ett litet linland, det tillhörde lönen. Bonden skulle släppa till fröet, gödsla och så det, sedan skulle jäntan rensa linlandet, rycka upp linet och torka och repa av knoppen, breda ut det till rötning och bryta det själv, på fritid. Den inföll i regel sedan det andra folket i gården M lagt sig. När pigornas lin skulle brytas, eldade de bastan gemensamt och till det hade ~~de~~ lagt något gammalt säkert fruntimmer. Till att bryta bjöd de byns pojkar och då var det livat i basteskylet och i de flesta fall var det några av jäntornas matmödrar som bjöd på brytegillet och om gillet tröt innan klockan tolv, så kanske att ungdomarna fick ta sig en sväng på en av gårdarnas logar, eller i en storstuga.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

7/ 4913
Brytegille har jag skildrat inmin bok, Bössor och metkrokar, sid. 59.

Skäckegille, kallades det när linet skäcktes i en gård och det skeddde i regeldagen efter den var bruten i bastan. Det var inget gille som de andra, den dagen hade ju alla skäckterskor som inte var hemma i gården, betalt och betalningen var i regel en hörlock och en kaka, en vanlig stor brödkaka och den måste vara både stor och bra. Den dagen var det bra mat även i en snål gård, ty annars blev ju matmorän "uppäten" nedskäld av kvinfolken när de skäckte i de andra gårdarna. Jag har skildrat skäckegillet, i samma berättelse som brytegillet.

Till gillena hörde Körhjulpe, temmerhjälpe och täckegille. När en nygift torpare, eller en knekt som fått avsked, skulle bygga sig en ny stuga, köpte de i regel en gammal stuga, eller ladugård och då gjorde de rive och körhjulpe på samma gång. Den gamla byggnaden revs så fort skjutsarna kom och lastades och kördes till den nya platsen. Vid sådana tillfällen bjöds i regel endast ost och bröd och bränvin, när de kom fram med lassen och löfte om mera när stugan blev färdig. När stugan "plockades opp" = timrades upp, skeddde det ofta på frivillighetens väg. Om den gamla stugan var någorlunda bra, så sattes det i regel in bara ett nytt fotträ och när de "knäppte ihop fotringen" = Laxade-knutade ihop fotringen, bjöds alltid på "knäppsupen. Till ett

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

8. ⁴⁹¹³
stugbygge fordrades i regel så många timmerkarlar som det fanns ~~Mått~~
knutar på bygget, dessutom var det minst ett par personer som plockade och bar hem mossor och hjälpte till att "mösjas" = lägga mossor mellan timmerträna. När timmerkarlarna lagt på "höljeträet" den översta stocken i väggen, fick de Höljesupen och sedan fick de varsin sup för siåsarna och röggåsen. Till suparna bets det i ost och bröd. Ost å brö å bränvin, användes vid alla tillfällen, från det ungen bars till dopet och till de bar honom till graven, men de fanns folk som måste bygga upp en stuga utan att kunna bjuda på någon av de tre livrätterna, men då var de gamla timmermännen ilska och slarvade med mösjningen så att dagern lyste genom väggen och När rike Jödde förebrådde Jonas i Karlsfälle för att han timrade illa, svarade han.
(Du kan stoppa lite ost å brö i hålet å slå dit en sup, å velli du inte göra dä, så faller dä nock ihop ändå, när dä tunga törvtaket kommer på. ~~Täckegillet-taklafsölet-täckekalaset~~. Under tiden det byggdes arbetade murarn med att sätta upp skorsten och spisar och bakugn. Murarn var nog den som fordrade mest i kalasväg och för honom krusades det för att han inte skulle bli sittande i pipan, men för att han skulle ta röken med sig ur huset när han gick. Så kom folk till täckegillet. En del plockade mossor för att breda ut mellan trolorna

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

9/ och jämna av underlaget för nävern. En del skar upp torv och bar fram
4913.
en del breddade ut nävern på taket och lade torv på den och under tiden
gick någon kring med flaskan och ett glas och bjöd på suparna
och ost och bröd till att bita i. Gick det som det skulle, så slutade
murare och täckare samtidigt och om den som byggde, kunde göra det,
så var det ett bord dukat inne i stugan och folket fick äta sig mätta
med bruna böror och stekt fläsk och dricka maltåricka och supa
så mycket de ville. Då kom arbetslagets moror med "böggegröten" eller
pankakor och där åts och eldades i spisarna och de förningar som
kom dit, räckte i regel till mat i många där. Det hände att de hade
med sig alla sorters sogel och det finns ett gammalt talesätt från
den tiden. { Ä en vealös, ska en bögga, å ä en matalös ska en göra kalas.
(En, ensam gård gjorde ju ett Skyragille efter skörden. Lidboholm i
Sjösås socken, gjorde alltid skyragille så länge det fanns herskap
på gården. Under Sparrens tid, i midten av 1800 talet tjänade min far,
min mor och ett par av mina mostrar på gården. Då var där alltid skyr-
ragille och varenda underhavande var bjudna. Gillet började en lördags-
middag, och alla fick betalt för full dag. Där fick de mera mat än br-
änvin. Där åts det mesta av en ox upp och annat i proportion därtill
Baronen legde alltid spelmän. Klockare Jansson från Ramkvilla, som bl-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

IO/ 4913
åste Oboe=Hoboj. En rik bondpojke, Pers Annars, från Sjöabro i Karryd
~~MMMM~~ som spelade fiol, samt en vild husar från Nottebäck som blås-
te klarinett. Det var bra musik och efter den dansades det hela nat-
ten, till dager, så att klockarn fick ta en av baronens hästar och rida
hem och kom ändå försent till kyrkan och om inte baronen mutat pres-
sten, hade klockarn fått avsked. De tre spelmännen spelade på alla
större/gillen och bröllop och jag mins dem spela på ett bröllop i
Sjöabro, när jag var sex år. Jag tjänade dräng på Drettinge gård i
Lädesjö socken 1885, där bjöds inte på något fyller, men på mycken
och god mat, på slättergillet, den dagen det sista höet bergades, samt
dans på logen, efter ett Magderbugerklaver. I brygghuset var vi och
rev potatis en natt, det var gårdens ungdom och kökspersonalen bar
kaffe och bröd till oss i brygghuset, men "nattvarn" åt vi i köket
och bland rätterna vi fick där, minns vi ännu fläskpankakorna och
när vi vid tiotiden gick ner till brygghuset för att fortsätta riv-
ningen, sade Frans i Sandvik. [Då då fan så väl att vi har settanes
arbete, så vi slepper å böja oss nu. [Vid ett tiden kom det åter kaffe
och vid två var "revet" i ordning. Revgillet var en vardagsnatt, på
Drättinge fick aldrig arbetet gå in på söndagen. Där hade vi också
julagille. "Doppigrytå" var urgammal sed på gården och vid klockan

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

II/

4913

två på dagen, skulle allt arbete på gården vara slut och folket rena och helst nyktra och samlas i stora salen på gården, där var alla som arbetade och bodde på gården och dessutom de bönder och torpare som hade sitt dagsvärke den dagen. Där var mycken och god mat på Doppigrytå som julgillet kallades och baronen och friherrinnan var värdfolk och i regel försökte "folket å va som folk", efter middagen bjöds på kaffe och baronen bad oss vara nyktra under helgen och talade om att så många som ville, fick åka till julottan. Ystagille, -teggyste-ostagänge, har jag skildrat fullständigt, i min bok, de fem stånden, sid. 128 och följande. Det var förstås lite variationer, men i huvudsak gick det till på det sättet. I gamla tider hade ju prästen "tienayste" och det lystes på i kyrkan. Det var ju långt till prestgården från de avlägsna byarna och istället för att bära mjölken den långa vägen till prestgården, löpte de mjölken och kramade ur ostmusen och bar dit. Då lade de den tillsammans för ett helt byalag och troligen fuskade de och tog skummjolk och när komminister Bolin var i Drev första året, 1840, fick han både förlite ost och alt för dålig och när han lyste ut ostgillet året efter gjorde han det i följande ordalag. (-Torsdagen den sjätte augusti i år, samlas Drev och Hornaryds bonnmoror i Drevs prestegård med sin ~~MINNE~~

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

I2/

4913
mus. I år ska I inte göra som i gjorde i fjor, då la i mus på mus, å då ble ost därätter. I år ska i komma må varsin mus, å den som har störst å bäst ä likst. Den som har lika törr å dåli mus som i fjor, ska ja ta- la om senare. (Kungörelsen hade kraftig verkan, fast det skrattades omåt- ligt både i kyrkan och på hemvägen. Den utsattta dagen kom varanda bondmora med minst dubbelt så mycket som hon var skyldig att ha och dessutom hade varenda en sovel med sig. Bolin var född bonde och viste hur de skulle tas, hans fru var herskap och med sitt kaffe tog hon var- enda kvinfolk som var där den dagen. Nästa söndag tackade Bolin för ystet, på följande sätt. (I år hade morerna heder å sin mus, å ja tackar för alt som kom te mett hus. (Bolin var ingen av de större profeterna, men efter vad de gamla berättade, fanns det ingen prest som fick så stor tionde som han. Klockarn, väktarn och en del knektar fick tienayste och dit skickades byarnas ungdom en lördagskväll. Pojkarna fick en sup och det vanliga ost och bröd, flickorna cikoriakaffe. De fick inte dan- sa på sådana ystagillen, men de samlades på någon av byarnas synnaplat- ta-en plats där ungdomen brukade leka. Körhjelpe=Köröl=Veahjelpe. Det gick in i skollärarns, som i regel samtidigt var klockare, löneförmå- ner, några famnar långved. Veden skulle vara av bra beskaffenhet och fyra och en halv aln lång. Klockarn hade en längd att taxera ut veden

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

i 3

I3/ 4913.
efter och det tog vissa gårdar inom socknen för vart år. Det föll ju inte någon bonde in att ge honom för lite ved, eller för dålig heller men han fick så bra ved så han blev ledsn för det ibland. Då ansågs ju skolor och skollärare för ett syndastraff av allmogen och eftersom dåtida lärare hade alt förliten lön, måste de försöka att göra sig god vän med de rika och vara vänliga och overseende mot deras dumma och högfärdige ungar och läsa särskildt med dem. Hur det blev med de fattiga ungarna, var inte så noga. Det där gjorde att när någon av de där fattiga och dumma pojkar blev bönder, så kom de åt att gno sin gamle lärare, utan att träta eller slås med honom. De högg de största och segaste träden på sina ägor, för att han skulle få plågas med att få sönder dem och de tog alltid till mer än tillräckligt. Hos läraren fick de alltid middag och de som ville ha fick bränvin också. Den gamle kantorn, som tjänstgjorde innan orgeln byggdes, men som behöll titeln och lönen så länge han levde, gjorde aldrig något gille. De fick köra till honom veden och bära till honom ostmjölken och hans ystgille var när han lade huvudet på axeln och händerna i kors över magen och såg gudsnådlig ut och viskade. (- ~~MINSTEN~~ Hälsåtacka. (Skolmoster, hade också ystagille. Det hade hon i någon bondgård i läsrotarna där hon ambulerade. Hon var i regel god vän med familjer som hade många barn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

I4/ 4913.
och där fick hon vara och ysta. Det blev ju en del "vällevatle=tjockvas-
le till barnen och den andre vatlen till grisen. Till Skolmosters yste
gick endast kvinfolk och där dracks mycket kaffe och käringarna hade
pankaksförningar och kanhända ägg och kött med sig, de viste ju att
hon hade liten lön och att hon var snäll vid småungarna.
Det största och vildaste gillet som har firats häruppe i skogsbygden
var gillena som gjordes när en lyckad vargskall var slut. Då samlades
så mycket folk som kunde komma lösa, i närheten av nätlinien. Ju flera
rovdjur som fångats, ju vildare blev festen och den firades i regel vid
många flammande bål och med mycket ätande och supande och dans och
djurplågeri. Jag har skildrat en sådan dag i min bok, Bössor och met-
krokar och andra Födkrokar, på sidan 97. och följande, så som mina fäder
och andra gamla som var med, har berättat det. Minnen efter de där jak-
terna, har vi i våra vargnät, vargspjut och nätastänger, horsaskärror
och näverlurar och träluar som det fördes oljud med. Så var det en
sorts gille till. Salegillan. De manfolken som söp och spelade kort,
fick löfte om att vara i en stuga en kväll. Då salade de ihop pengar
till bränvin, ost och bröd och en slaktat kalv, eller ett par harar el-
ler tjädrar. Där äts och söps och spelades kort en natt och i regel
blev det slagsmål. Det där gillet kunde vara ett par nätter och ett

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

I5/ 4913.
par helgdagar och på det följde i regel ovänskap och i en del fall
besök vid Lenhovda tingställe. Samma förhållande var det när någon
anordnade "lottning" på en klocka, en fiol eller dylikt. Lottegillet
bestod bara av bränvinet som den som var anordnare av lottningen
var skyldig att bjuda på. Kresningagille, var ju ett gille för de
närmaste släktingarna och faddrarna och var ett vanligt kalas med
lagom mat och dryck. Joröl-Gravöl-Joragillet, var i regel anständigt,
men om den döde inte hade några nära släktingar, men en stor släkt
på längre håll, så måste det, ifall den döde var rik, bli ett stort
Joröl, med mycken mat och dryck. Dagen efter bouppteckning, med kalas
och tredje dagen auktion, med välkomstsugar och "slajsugar" = den som
blev slagen för ett rop = blev fast för budet, skulle ha en sup om
budet gällde fem öre eller femhundra kronor. Följderna av slagsugarna
lät tala om sig vid tinget och till slut togs de bort genom lag

Braås i maj 1937 J. A. Göth

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

4913
Nutida Åldermansinstitution och gille.

I min hemsocken, Sjösås, finns bara en rote som har den gamla byordningen kvar. Det är byn Sandreda med åtta bönder. Östanhaga med två bönder och Lilla Heda=Heda lillegård med tre bönder. De har gemensamhetsfiske i sjön Madkroken-Norrsjön-Sjärsjöarna och Lillsjön. De sjöarna har de auktionerat bort fisket i, vid åldermansgillet. Så har de Motaj=grustag gemensamt. En gemensam Bygatata och en gemensam vattensåg. Även de arenderas ut vid gillet. Så har de en massa gemensamma byvägar. Dessutom är åldermannen skyldig att hålla byatjur och om den tjuren har det varit stormiga möten ända till 1929, då en bonde förklarade att han kom att ha två tjurar själv. Till dess hade det betalats en kanna mjölk för varje ko som blev "tidd" i kalv efter betäckningen. Då bestämdes avgiften till en krona. Den mjölken skulle lemnas hos åldermannen på dag som han bestämde i augusti månad. Fisket i sjöarna har länge varit tvisteämne och nu ligger handlingarna vid högsta domstolen. Annars är sämjan god och i oktober månad har den gamle Åldermannen gille innan han överlemnar räkenskaperna till den nye. Till det gillet kallas byalaget med åldermansklubban. På det fästes ett papper och på det står skrivet. (Sandreda bymän, med kvinnor, (nu, fruar) samlas hos Åldermannen (dag och tid och namn)) Säkert går den som får klubban till närmaste

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

4913
granne och han fortskaffar den till nästa och den sista överlemnar MM
klubban till Äldermannen vid gillet. Vid gillet blir det först kaffe
och under tiden det drickes delar någon ut tvåkilos, tomma papperspåsar
till gästerna, för att ta kakorna som inte ätas upp, med sig hem. Så har
bönderna sitt sammanträde för sig själva och dryfta byns gemensamma
frågor och delar upp inkomsterna. Så överlemnar den avgående Älderman-
nen klubban och bykhandlingarna till den tillträdande. Äldermanstjänst-
en mottages i tur och ordning. Den som äger ett fjärdedels hemman har
tjänsten ett år och den som har ett halvt hemman i två år. Sedan ätes
det en kraftig middag och sedan pratas och rökas och innan laget skif-
jes drickes det åter kaffe med en massa dopp som går oavkortat i pap-
perspåsen. Nu ätes middag vid småbord, förr äts sittande vid långbord
som ägdes av byn gemensamt. Ett av dem har vi i vårt hembygdsmuseum.
Det finns inga byar som jag vet om, som har haft och som ännu till en
del har, så många gemensamma arbeten som Sandreda. Till byalaget hörde
förr ett tiotal torpställen och ett par knektar. Byn är belägen på en
mycket gammal boplats. Den behöll bra nog gammal kultur till på 1880
talet sedan dess har den fullt moderniserats och det är bara den gamla
byordningen kvar, men den sjunger tydligen på sista versen, när fiske-
frågan lösts. Jag hade äran att vara sekreterare i gillet några år,
när jag var kapplandsbonde därute.

J. A. Göth
Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18